

ŽELJKO BARTULOVIĆ

STVARNA I OBVEZNA PRAVA U SENJSKOM STATUTU IZ 1388.

Željko Bartulović
Rijeka

UDK: 347.2+347.4+949.713 "04/14"
Izvorni znanstveni rad
Ur.: 1988-08-05

U radu se analiziraju pojedine odredbe Statuta koje pružaju sliku o stvarnim i obveznim pravima, a osobito o kupoprodaji nekretnina i pravu otkupa, dosjelošti, »navodu«, stjecanju od nevlasnika, naknadi štete i naroku.

I. UVOD

Senjski statut iz 1388. godine sadrži 130 članova i dodatak od 38 članova. Prvih 68 članova potječu iz godine 1388, članovi 69-130 do godine 1393, a članovi od 131 do 168 iz godine 1402, ili neposredno nakon toga.¹

Sastavljač (odnosno sastavljači) je prilično nespretno pokušao svrstati propise po određenom redoslijedu. Osnovni tekst od 68 članova može se podijeliti ovako: članovi 1-17: Prava plemića i građana; članovi 18-22: O općinskim organima; članovi 23-26: O nekretninama; članovi 27-42: Postupak; članovi 43-68: Kazneno pravo.² Članovi 69-130 sadrže razne propise, koje također možemo razvrstati: članovi 69-74 (osim člana 72): Prava i prihodi sudaca; član 72 i članovi 75-95: Kazneno pravo; članovi 96-98: Prava feudalnih gospodara; članovi 99-109: Prava plemića, građana, pučana i podložnika; članovi 110-113: Prodaja vina; članovi 114-130: Prava plemića. Dodatak, članove 131-168, podijelit ćemo na: članove 131-156: O organizaciji vlasti; članove 157-160: O granicama grada Senja; članove 161-168: Razno.

---

1) MARGETIĆ, Lujo, Senjski statut iz 1388, Senjski zbornik, Senj, 1985-1987, str. 21-23.

2) loc. cit.

Propisi koji se odnose neposredno na stvarna i obvezna prava ili iz kojih možemo saznati nešto o njima, sadržani su članovima: 1, 8, 11, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 87, 94, 95, 96, 98, 109, 114, 115, 124, 125, 128, 139, 149, 150 i 156.

Stvarna i obvezna prava nisu u potpunosti regulirana Statutom. Na to nas upućuje sâm tekst Statuta, koji na nekoliko mjesta govori o običajima koji nisu ušli u njega.

2. KUPOPRODAJA NEKRETNINA I PRAVO OTKUPA

Prilično opširno reguliran je postupak u vezi s kupoprodajom nekretnina. Statut određuje obveznu četverokratnu objavu prodaje, u četiri uzastopne nedjelje, glasno, preko glasnika, kada u katedralnoj crkvi zvoni »pro epistola« (quatuor proclamaciones facte continuis quator diebus dominicis immediate subsequentibus alta et preconauoce (...) quando pulsatur pro epistola in ecclesia catedrali). Objavu moraju dopustiti gospoda ili senjsko vijeće, a prva objava mora se izvršiti na groblju katedralne crkve, na odgovarajućem i uobičajenom mjestu (in cimiterio dicte ecclesie in loco debito et consueto). Kupoprodaja nekretnine nije valjana ukoliko se obavi protivno odredbi Statuta (quod si vendicio sine predicta celebrata sit, ipso iure nullius ualoris).³

Obvezna objava potiče iz mletačkog prava, gdje npr. po »novom« načinu prodaje također nalazimo prethodnu obavijest o prodaji putem glasnika; i to u nedjelju pred crkvom sv. Marka, a u ponedjeljak, utorak i srijedu na Rialtu.⁴ Javne objave su se tokom XIII. stoljeća polako širile i na naše krajeve, ovisno o snazi mletačkog utjecaja na dotično područje.

Razrađena je i mogućnost stavljanja zabrane na takvu javnu objavu ili na ispravu o nekretnini, ako osoba ima neko pravo na toj nekretnini. U tom slučaju sačinjeni ugovor je bez vrijednosti (talīs contractus sit nullius ualoris). Osoba koja stavi zabranu neće uspjeti ako otuđivač posjeduje nekretninu neprekidno 30 godina: ili ako sud zbog nekog drugog razloga poništi zabranu (nisi talīs possessio fuerit possessa annis triginta, aut talīs prohibicio fuisset de iure iniudicio annihilata). U ovom slučaju sud prvo odlučuje o posjedu nekretnine i razlozima zabrane i tek nakon toga može se nastaviti postupak prodaje nekretnine. Ukoliko je netko zabranio prodaju ili drugi oblik otuđenja (venditionem et alienationem), kako bi ostvario svoje pravo otkupa, koje proizlazi iz rodbinskog ili susjedskog odnosa (nomine proximatis aut vicinitatis), morao je ponuditi novčani iznos u visini cijene nekretnine i položiti ga zajedno sa ispravom u skladu s rektorovim nalogom (debeat appresentare precium, quo uendita est talīs possessio, et ipsum deponere cum scriptura iuxta mandatum rectoris). Ako osoba postupi protivno propisu, zabrana je ništava (prohibicio nulla sit).⁵ Kako se ovdje govori o prodaji i o otuđenju, ostaje nejasno da li se propis odnosi samo na prodaju; ili obuhvaća zamjenu, dugoročni zakup, a možda i darovanje. Nažalost, Statut nam ne pruža daljnje podatke.

Pravo otkupa pripada ne samo rođacima već i susjedima. Ipak kako je riječ o otkupu, vjerojatno je ono prvotno pripadalo samo rođacima, što nam govori o vezi sa slavensko-germanskim pravom, a pobija utjecaj mletačkoga, odnosno bizantskoga prava.⁶

3) Senjski statut, član 23.

4) MARGETIĆ, Lujo, Funkcija i porijeklo službe egzaminatora u srednjovjekovnim komunama Hrvatskog primorja i Dalmacije, Starine, knj. 53, Zagreb, 1971, str. 204.

5) Senjski statut, član 24.

6) Ibid., član 26.

Sporovi u vezi s nekretninama rješavali su se pred senjskim rektorima u određene dane: utorkom, četvrtkom i subotom, u uobičajeno vrijeme (diebus martis, Jouis et sabbati, horis debitis), na trijemu Kampusu ili blizu skladišta soli (sub iogia Campusii, aut iuxta magazenum salis); kao i ostali veći sporovi, bilo civilni, bilo kazneni: dok su se manji sporovi mogli rješavati svakog dana. Rektori su se na mjesto suđenja pozivali zvonom (sono campane)⁸.

Sporovi su se rješavali (lites predictas determinandi), a presude donosile i izvršavale (sentenciandum et executioni mandandum) na temelju Statuta, običaja i reformacija grada Senja (iuxta statuta et consuetudines seu reformationes civitatis Segnie).⁹ Tom prilikom rektorima su morali pomagati, vršeći svoju službu, općinski pisari, dvornici i glasnik (scribe comunis, duornici et preco).¹⁰

Poziv tuženih vršio se putem dvornika, ako njega nema, onda preko senjskog građanina, čovjeka koji živi izvan grada, ili rektorova sluge (mediante duornicho, aut ciue Segniensi seu suburbano uel famulo rectoris).¹¹ Senjski građani pozivaju se u svojoj kući ili tamo gdje se osobno pronađu (ad domum habitationis eorum seu personaliter ubi reperitus fuerit). Ako se tuženi senjski građanin ne pojavi na sudu u roku određenom po sudskom glasniku, plaća sucima 12 malih soldina (quod eius citatus legitime, ut dictum est, et non comparens in termino sibi dato per nuncium curie, juridicalibus soluere debeat soldos XII paruos);¹² ako se ne pojavi ili zanemari doći drugi put, ponovno plaća 12 soldina (si secunda vice citatus non comparuerit aut comparere neglexerit, soluere debeat allios XII soldos).¹³

Osobe koje žive izvan grada Senja, znači u posjedima ili senjskom distriktu (homines citati morantes extra ciuitatem Segnie in tenutis et districtu Segnie), pozivaju se na sličan način kao i oni koji žive u Senju.¹⁴ Razlika je u tome što se oni pozivaju s rektorovim pečatom (cum sigillo rectoris), a kazna za nedolazak na prvi i drugi rok iznosi po 45 soldina (soldos xl. quinque paruorum).¹⁵

Presude, pozivi i ostali poslovi za koje su određeni rokovi, u većim parnicama, moraju se zvesti u općinsku knjigu, i to rukom službenika (debet scribi in quaterno comunis, manu officialis), jer su protivnom nevažeći (non sit alicuius ualloris).¹⁶ Sastavljač Statuta očito je mnogo polagao na pismeni zapis o svim važnijim fazama postupka, pa tako i o pozivima.

Statut govori i o rokovima. Pozvana osoba u većim sporovima ima rok od 8 dana da odgovori protivniku prvi put, a drugi put 3 dana (citatus super causis predictis maioribus debet habere terminum octo dierum, si uoluerit, ad respondendum suo aduersario pro prima uice; pro secunda debet habere terminum trium dierum). Ovo ne vrijedi u krivič-

7) MARGETIĆ, Lujo, *Srednjevjekovno hrvatsko pravo, Stvarna prava*, Zagreb, Rijeka, Čakovec, 1983, str. 69-71 i 83.
MARGETIĆ, Lujo, *Bizantsko pravo prvokupa i otkupa i njegov utjecaj na hrvatsko pravo*, Starine, knj. 59, Zagreb 1984, str. 23-24 i 39.

8) Senjski statut, član 27.

9) loc. cit.

10) Ibid., član 28.

11) Ibid., član 29.

12) Ibid., član 32.

13) Ibid., član 33.

14) Ibid., član 29.

15) Ibid., članovi 29 i 35.

16) Ibid., članovi 31 i 33.

nim parnicama gdje je predviđena smrtna kazna (nisi causa esset criminalis et immineret periculum mortis)¹⁷ Zbog veličine i značenja smrtno kazne te nepopravljivosti moguće greške u tim sporovima ne postoji rok za odgovor protivniku. Mažuranić, naprotiv, misli da se odredba o rokovima odnosi samo na građanske, a ne i na kaznene parnice.¹⁸ Ako pozvani građanin Senja ne dođe niti na treći rok, izgubiti će spor, a tužitelju će se priznati puno pravo prema njemu (si uero tercia vice citatus non comparuerit et comparere neglexerit, debeat succumbere in lite, et actori debet fieri plena justitia contra eum).¹⁹ Ista odredba vrijedi i za osobe izvan Senja (pro tertio debent succumbere in lite).²⁰

Statut ništa ne govori o slučaju da zahtjev tužitelja očito nije opravdan. Vrlo je teško izvući nekakav sigurniji zaključak na temelju oskudnih podataka koje nam nude članovi 33 i 35 Statuta. Član 33 Statuta govori o priznavanju »punog prava« tužitelju što prema Margetiću²¹ znači makar sumarno ulaženje i meritum stvari. To ipak ostaje nejasno, to više što član 35 ne spominje »puno pravo«, već samo navodi da tužena osoba »treba izgubiti spor« (debet succumbere in lite). Slično je reguliran izostanak tužitelja sa suđenja koji rezultira »gubitkom prava« (perdat in eo Jus suum), uz uvjet da je protivnik prisutan i da 3 puta glasno na sudu, zove »želi li se tko protiviti i nastaviti rečeni spor« (adversario tamen presente et uocante alta uoce ter in audicio partem aduersam si ei uellet aliquis opponere et in dicta lite sibi mota procedere).²² Optuženi se nalazi u boljoj poziciji, jer tužitelj gubi svoje pravo već nakon prvog izostanka, ali formalno i ovdje dolazi do tri poziva, a time, i do tri mogućnosti za nastavaka spora. Očito sastavljač misli da tužitelj ima manje razloga za izostanak sa spora koji je sam započeo. Sastavljač je i ovdje prešutio mogućnost potpune neopravdanosti tužiteljeva zahtjeva. Znači li to možda da sud ipak ne ulazi u ispitivanje zahtjeva, već priznaje pravo prisutnoj strani »treći put« smatrajući da je tuženoj osobi dovoljno izišao ususret opravdavajući joj dva izostanka, čak i zbog nemarnosti (comparere neglexerit).²³ Za svoj izostanak tužitelj snosi posljedice već na prvom roku, baš zato što je on pokrenuo postupak i izložio protivnika neugodnostima suđenja, ali ako je njegov zahtjev očito opravdan, sastavljač daje mogućnost da netko drugi nastavi spor.

Pravo žalbe u postupku u vezi s nekretninama predviđa nadležnost feudalnoga gospodara, tj. krčkoga kneza; u vrijeme sastavljanja Statuta to su bili braća Ivan i Stjepan (quod nemo possit appellare de aliqua lite pendente de aliqua possessione, nisi coram utroque dominorum). U vezi s novčanim i drugim presudama nema mjesta žalbi (de sententia pecuniaria aut alia quouis, non possit appellare) i mora se prihvatiti presuda senjskih rektora (nisi stare Juri et parere iudicio Rectorum Segnie).²⁴

Osoba koja je izgubila spor snosi troškove za ispravu notara i pristava (perdat expensas ocurentes circa scripturam notarii et pristau). Premda se ovdje govori o sporu o novcu (questionem pecuniaram), član se vjerojatno odnosi na sve sporove.²⁵

Recimo nešto i o sastavu suda koji sudi u značajnijim sporovima. Postupak vode dva rektora, kneževi suci (duo iudices sedentes) koji su dužni pozvati i trećeg, općinskog suca,

17) Ibid., član 34.

18) MAŽURANIĆ, Ivan, Statut grada Senja od godine 1388, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. III, Zagreb, 1854, str. 152.

19) Ibid., član 33.

20) Ibid., član 35.

21) MARGETIĆ, Senjski statut, str. 45-46.

22) Senjski statut, član 36.

23) Ibid., član 35.

24) Ibid., član 40.

ali on nije obavezan da dođe i postupak se može nastaviti i bez njega (*vocato tamen tertio Judice comunis ad ius, si uenire poterit*).²⁶

Sudska presuda upisuje se u općinsku knjigu rukom općinskog službenika, kancelara (*sentencia debet scribi in quaterno comunis, manu officialis*).²⁷

Generalnom odredbom utvrđena je nadležnost kancelara, koji treba pisati ugovore i zapisnike senjskog suda i nitko drugi ne može sklapati ugovore i pisati zapisnik osim njega (*qui scribat contractus aut alia acta scribere nisi ipse*). U slučaju da to netko učini, sve što taj drugi napiše biti će nevaljano, bez vrijednosti i važnosti (*sit nullius valoris ac irritum et inane totum illud*). Postoji samo jedan slučaj kada će takav zapis biti valjan, i to onda ako je sastavljen u odsutnosti kancelara, a uz odobrenje rektora ili jednoga od njih (*in absentia officialis et de licencia rectorum, aut alicuius rectoris Segnie*).²⁸

Prema članu 21 vidimo da notarski posao u Senju smije obavljati samo kancelar, dok se u članu 38 spominje plaćanje troškova potrebnih za ispravu notara. Izgleda da je u vrijeme donošenja Statuta funkciju kancelara i posao notara obavljala ista osoba, izvjesni »Nicolaus«.²⁹

Statut govori o trojici egzaminatora, plemića koji polažu zakletvu (*tres examinatores nobiles iurati*) i dužni su nadzirati sve isprave³⁰ i posljednje volje (*ultimas voluntates*) sastavljene u Senju, kao i njihovu valjanost s obzirom na Statut i pravne običaje grada Senja (*si sunt valida de iure et secundum consuetudinem cuitatis Segnie*), a zatim ih potpisati radi veće vjerodostojnosti (*subscriber ad maiorem fidem*).³¹ Ovaj član Statuta potječe iz godine 1402. ili vremena neposredno nakon toga. Naprotiv, prvi spomen egzaminatora u Senju imamo još godine 1292. godine u vezi s darovanjem. »Ego Beneuenetus vicecomes Segnie examinator manum misi.«³² Mletački institut egzaminatora utjecao je i na naše krajeve, premda je ovdje doživio i značajne promjene. Isprave i sudski akti bili su valjani tek ako ih je ovjerio općinski organ, egzaminator. Isprava je na taj način dobila svojstvo javne vjere. Početno je tu funkciju u manje razvijenim općinama vršio knez, potknežin ili potestat. Daljnjim razvojem, isprave je pisao općinski kancelar, koji javnu vjeru ima po svojoj funkciji, a ne po tome što se bavi notarskim poslovima.³³ Slučajno ili ne, takvu situaciju imamo u Senju u doba sastavljanja Statuta. Notarska isprava nema javnu vjeru bez ovjere općinskog organa, što nam svjedoči o utjecaju rimsko-bizantske pravne tradicije.³⁴

Konačno, Statut određuje da osoba koja ulazi u posjed kupljene ili dosuđene stvari (*rei emte uel sibi adiudicate*) plaća pristavu (*pristauo*) jedan celez, tj. 45 soldina.³⁵ Pristav se spominje i u članu 38, po kojem osoba koja izgubi spor snosi troškove za ispravu notara i

25) Ibid., član 38.

26) Ibid., član 30.

27) Ibid., član 31.

28) Ibid., član 21.

29) MARGETIĆ, *Senjski statut*, str. 35-36.

30) MAŽURANIĆ, op. cit., str. 152, krivo navodi delikte (*maleficia*) umjesto isprave, što nema smisla. Isto tako ČULINOVIĆ, *Ferdo, Statut grada Senja, Beograd 1934*, str. 166.

31) *Senjski statut*, član 156.

32) MARGETIĆ, *Funkcija i porijeklo*, str. 202, prema SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, VIII, str. 82.

33) MARGETIĆ, *Lujo, O javnoj vjeri i dispozitivnosti srednjovjekovnih isprava s osobitim obzirom na hrvatske primorske krajeve, Radovi 4 Inst 4 Instituta za hrvatsku povijest, Zagreb, 1973*, str. 47-49.

34) Ibid., str. 77.

35) *Senjski statut*, član 39.

pristava te u odredbi o »navodu« gdje se također prilikom prijenosa vlasništva nekretnine plaća pisaru i pristavu (scribe et pristau).³⁶ Pristav nije sudski službenik jer član 28 navodi kao takve samo općinske pisare, dvornike i glasnika. Kako sudjeluje u sudskom postupku njegova funkcija nalazi se negdje ma granici između javne i privatne, ali ipak ne ulazi u općinsku strukturu vlasti.³⁷ On je samo privatna osoba koja uživa povjerenje suda i stranaka, svjedočeći u slučaju potrebe o toku postupka i presudi koja je donesena. Postojanje pristava potvrđuje nam utjecaj staroga hrvatskog i slavenskoga prava.

3. DOSJELOST

Dosjelost smo spomenuli u vezi sa stavljanjem zabrane na otuđenje nekretnine³⁸ Ona je detaljnije razrađena posebnom odredbom kojom se traži neprekidno posjedovanje nekretnine tokom 30 godina (annis triginta continuis). Za razliku od današnjega shvaćanja, odnosno rimskoga klasičnog i Justinijanova prava, Senjski statut ne traži dobru vjeru (bona fides) i naslov (titulus) posjednika. Jedini uvjet koji se postavlja posjedniku jest neplaćanje podavanja ili zakupa za nekretninu (non soluendo pensionem, censum, uel alium tributum), jer bi time priznao nečije pravo nad nekretninom. Ispunjenjem ovih uvjeta nekretnina pripada posjedniku bez obzira na notarske ugovore ili isprave suprotnog sadržaja (instrumento uel scriptura faciente in contrarium),³⁹ jer protekom roka i neplaćanjem podavanja dolazi do zastare vlasničkih prava.

Stajalište Senjskoga statuta u skladu je sa koncepcijama postklasičnog prava gdje dosjedanja iznosi 30 godina, a ne traži se dobra vjera i naslov; kao i ranosrednjovjekovnog, osobito langobardskog prava iz VII. i VIII. stoljeća (propisi vladara Grimoalda i Liutpranda) koje traži samo tridesetogodišnji mirni posjed nekretnine, bez dobre vjere i naslova, koje počinje tražiti tek od IX. stoljeća.⁴⁰

4. »NAVOD«

Senjski statut poznaje specifičan pravni institut u vezi s vraćanjem duga, koji se zove »navod« (nauod). Senjski građanin koji je osuđen ili je priznao postojanje duga (conuictus aut confessus), dužan ga je namiriti u roku od 8 dana. Dužnik je mogao osmog dana dati neku nekretninu koju je tužitelj morao uzeti i prodati (recipere et uendere) u skladu s pravnim običajima Senja (secundum consuetudinem Segnie), a iz dobivenog novca naplatiti svoje potraživanje te troškove pisara i notara (pro solutione sue debiti et expensis scribe et pristau). Ako dužnik ne plati u roku od 8 dana, vjerovnik mora izvršiti »navod« do večeri devetog dana (ad uesperas noni diei). U protivnom gubi svoje pravo na namirenje duga i mora ponovno započeti spor s dužnikom (perdam totum quod fecit et de nouo reincipere causam predictam). Dužnik po učinjenom »navodu« može platiti dug, a ako ga ni tada ne plati mora tužitelju dati u zalog neku dragocjenost (dando pignus de capsa actori), a sudu platiti kaznu od 4 libre.⁴¹

U slučaju da je tužitelj stranac, a dužnik građanin Senja ili stranac (forensis quam terri-

---

36) Ibid., član 41.

37) MARGETIĆ, O javnoj vjeri i dispozitivnosti, str. 47.

38) Senjski statut, član 24.

39) Ibid., član 25.

40) MARGETIĆ, Srednjovjekovno hrvatsko pravo, str. 65.

41) Senjski statut, član 41.

gena forensi soluere), dolazi do skraćenja roka za namirenje duga na 3 dana (*infra dies tres*). Četvrtog dana dužnik mora dati dragocjenost (*debet dare pignus de capsu*) ili neki drugi zalog (*aliud pignus*), koji se prodaje isključivo domaćoj osobi, a ne strancu (*terrigenae et non forensi*). Vjerovnik mora u roku od 8 dana tražiti od kupca cijenu prodanog zalogu (*exigendum infra dies octo*), inače ona pripada kupcu (*alioquin sit emptoris*). Stranac se također treba držati propisa o »navodu« (*salvo semper iure nauodi*).⁴² »Navod« izaziva različita tumačenja autora koji su proučavali Senjski statut. Ivan Mažuranić nije siguran što je to »navod«, »da li današnja plienidba? da li tenuta ili *immissio in bona* gradovah dalmatinskih srednjega vieka?«⁴³ Vladimir Mažuranić smatra da »vjerovnik predaje sa navodom jamačno koji imovinski predmet dužnikov na uživanje, do naplate duga (ili ze, do naplate duga (ili za stalno vrijeme?)«⁴⁴ Čulinović piše da je »osuđenik (...) morao dati t. zv. nauod« i prihvaća mišljenje I. Mažuranića.⁴⁵ Konačno Margetić iznosi novo mišljenje da je »navod« »svečana opomena vjerovnika«. ⁴⁶ Navod je očito obavezna forma opomene dužnika koju vrši vjerovnik, kako bi od dužnika naplatio dug ili dobio zalog iz kojeg će ostvariti svoje potraživanje.

Mišljenja se razlikuju i oko roka od 8 dana, koji pripada strancu kao vjerovniku. I. Mažuranić drži da se rok odnosi na dužnika koji u tom vremenu ima pravo otkupa zalogu, jer u protivnom pripada kupcu.⁴⁷ Čulinović krivo misli da je dužnik isključivo stranac čiji se zalog prodaje u roku 8 dana.⁴⁸ Margetić drži da vjerovnik trži cijenu prodanog zalogu unutar 8 dana.⁴⁹

5. STJECANJE OD NEVLASNIKA

Senjski statut ne daje iscrpne podatke o stjecanju vlasništva nad pokretninom od nevlasnika, tako da o njemu možemo izvoditi samo posredne zaključke.

Statut dopušta oduzimanje ukradene stvari, koja se nalazi kod kradljivca ili u njegovoj blizini (*reperiens furtum apud uel circa furem*). Međutim, oštećena osoba nema pravo da upotrebom samopomoći dođe do ukradene stvari, već je dužna pozvati sudskoga glasnika (*cum nuncio curie*) i dobre muževe (*et in presentia bonorum virorum*) kao svjedoke i uzeti svoju stvar natrag.⁵⁰

Druga odredba govori o osobi koja vidi nešto svoje na prodaji (*uidet aliquam rem suam vendi*) ili vidi da se nešto gradi na njegovu štetu (*hedificari in preiudicium suum*). Možda bi se moglo pomisliti da se prvi dio odredbe odnosi na prodaju nekretnine putem objave, ali tome se protivi izričita stilizacija teksta jer osoba vidi (*uidet*) svoju stvar na prodaji. Osoba, kao i prema članu 45, nema pravo samopomoći, već je dužna pozvati sudskoga glasnika i staviti zabranu (*possit prohibere cum nuncio curie*). Stavljanjem zabrane neće ga zadesiti štetne posljedice (*nihil possit preiudicare uel preiudicium prohibenti fieri*).⁵¹ Jasno je da se sastavljač Statuta drži srednjovjekovne koncepcije po kojoj osoba može ste-

42) *Ibid.*, član 42.

43) MAŽURANIĆ, *op. cit.*, str. 152.

44) MAŽURANIĆ, Vladimir, *Prinosi za hrvatski pravopovijesni rječnik, Zagreb, 1908-1922*, str. 726-727.

45) ČULINOVIĆ, *op. cit.*, str. 182.

46) MARGETIĆ, *Senjski statut*, str. 46-47.

47) MAŽURANIĆ, I., *op. cit.*, str. 152.

48) ČULINOVIĆ, *op. cit.*, str. 182.

49) MARGETIĆ, *Senjski statut*, str. 46.

50) *Senjski statut*, član 45.

51) *Ibid.*, član 95.

ći vlasništvo od nevlasnika. Právom vlasniku ostaje tek mala mogućnost da u trenutku dok se stvar nalazi na prodaji dođe do nje uz pridržavanje određene forme.

Ipak, ostaje nejasno odnosi li se drugi dio odredbe člana 95 na građenje na zemljištu osobe koja stavlja zabranu ili možda obuhvaća i susjedske odnose koji bi odgovarali rimskom i modernom pojmu služnosti.

6. NAKNADA ŠTETE

Senjski statut u kaznenim odredbama koje se odnose na krađu, uz kazne za kradljivca, utvrđuje njegovu dužnost da oštećenom nadoknadi iznos štete (debeat soluere et satisfacere dampnificato),⁵² odnosno plati štetu (dampnum soluere).⁵³

Sličnu odredbu imamo i pri ulasku osobe u tuđi vinograd ako iz njega iznese grožđe (uvas apertauerit extra). Počinitelj se kažnjava sa 6 libara kazne, a uz to dužan je da prema procjeni dobrih muževa (arbitrio bonorum viorum extimatum) plati počinjenu štetu (soluendi dampnum illatum).⁵⁴

Generalnom odredbom Statut daje osobi koja se osjeća oštećenom pravo da prijavi protivniku štetu i troškove (dampnum et expensas), a sud će mu priznati onoliko koliko »zakonski« dokaže (legittime probauerit) da je oštećen.⁵⁵

U svim ovim situacijama riječ je o naknadi štete i jednostrukom iznosu.

7. NAROK

Narok je podavanje koje se plaća za ispašu krupne i sitne stoke na neobrađenom zemljištu senjske općine. Plaćaju ga svi položnici koji žive na području senjskog distrikta (subditos ciuitatis Segnie) i svi građani (ciues ciuitatis).⁵⁶ Ne plaćaju ga plemići (nobiles ciuitatis Segnie)⁵⁷ vijećnici (consilarii)⁵⁸ i kancelar (cancellarium).⁵⁹

Narok je prihod općine i koristi se za plaćanje prijevoza feudalnog gospodara, njegove žene i sinova po moru, u području njihove vlasti (per mare per dominium eorum),⁶⁰ na općinske glasnike i poslanike (nuncios aut ambasiatores comunis),⁶¹ plaće dva gospodska suca (judices dominus)⁶² plaće navkira (nauleriis),⁶³ plaće gradskih čuvara (custodibus)⁶⁴ i ostale nastale općinske potrebe (ad aliam necessitatem pro comuni emergentem).⁶⁵

Zanimljiva je usporedba s Vinodolom, gdje sulj, koji odgovara naroku, ide u korist feudalnog gospodara,⁶⁶ što govori o slabijem položaju krčkih knezova u Senju, gdje se oni

---

52) Ibid., član 43.

53) Ibid., član 44.

54) Ibid., član 87.

55) Ibid., član 94.

56) Ibid., član 109.

57) Ibid., članovi 1 i 114.

58) Ibid., član 15.

59) Ibid., član 22.

60) Ibid., članovi 96 i 109.

61) Ibid., član 109.

62) Ibid., član 139.

63) Ibid., član 149.

64) Ibid., član 150.

65) Ibid., član 109.

66) MARGETIĆ, Lujo, *Iz vinodolske prošlosti*, Rijeka 1980, str. 64.

ne smatraju vlasnicima neobrađene zemlje. To je primijetio i Čulinović, koji kaže da se Senj nije mogao tako lako podvrgnuti pod apsolutnu vlast novoga zemaljskog gospodara kao što bi bilo da je riječ o nekom manjem mjestu.⁶⁷

U vezi s obvezama senjskih građana prema knezu spominje se nošenje sijena iz Čudnića (portare fenum domini comitis de čudnice), kao jedinoga kneževa posjeda koji se navodi u Statutu.⁶⁸

Statut određuje i povlasticu senjskih plemića koji imaju pravo kositi sijeno u planinskim predjelima (seccare in planicie seu planine Segnie) osam dana prije pučana (populares).⁶⁹

8. OSTALO

Na kraju, recimo nešto i o plaćanju na temelju vlasništva nad nekretninama.

Senjski plemići oslobođeni su podavanja u vezi s nekretninama i kućama dok su one u njihovu vlasništvu, no čim prijeđu u vlasništvo osobe koja nije plemić (populari uel alteri priuate persone) ta dobra postaju podložna podavanjima (debet effici tributaria pariter).⁷⁰ Plemići također mogu kupovati i prodavati nekretnine bez ikakvih tereta (sine aliquo honere).⁷¹

Kako bi se jasno razgraničilo vlasništvo plemića od imovine ostalih osoba koje podliježu podavanjima i spriječile zloupotrebe plemićkih povlastica, određeno je da plemić ne smije imati pučanina ili stranca za ortaka (nulus nobilis audeat habere in socium aliquam priuatom personam popularem seu forensem).⁷²

9. ZAKLJUČAK

Vidimo da sastavljač nije imao namjeru da Statutom riješi sve pravne situacije koje su se pojavljivale u Senju, niti da zapiše čitavo običajno pravo grada pa tako ni onaj dio koji se odnosi na stvarna i obvezna prava. Umjesto toga on nas nedvojbeno upućuje na to da postoje i reformacije grada Senja (reformationes ciuitatis Segnie)⁷³ i naravno, vrlo važni običaji grada Senja (bonarum consuetudinum) koji se navode u uvodu Statuta i na još nekoliko mjesta u njemu.⁷⁴

Tatsächliche und verbindliche Rechte im Senjer Statut aus dem Jahre 1388

Zusammenfassung

In dieser Arbeit werden einige Verordnungen des Senjer Statutes aus dem Jahre 1388 analysiert, z. B. Kauf und Verkauf der Liegenschaften, Abkaufsberechtigung, Ersitzung, obligate Form der Ermahnung des Schuldners, Erwerben seitens des Unbesitzenden, Entschädigungsanspruch Grund der Senjer Gemeinde, Bezahlung aufgrund des Besitzes der Liegenschaften u. s.w.

---

67) ČULINOVIĆ, op. cit., str. 123.

68) Senjski statut, član 98.

69) Ibid., član 128.

70) Ibid., članovi 8 i 115.

71) Ibid., članovi 124 i 125.

72) Ibid., član 11.

73) Ibid., član 27.

74) Ibid., članovi 5, 6, 10, 23, 24, 27, 28, 30, 41, 71, 102 i 117.

Sl. 7. – Panorama Senja, predio sv. Ambroz, prema slici Fr. Jaschkea iz 1807.

Sl. 8. – Mali trg »Dvorac«, arhitektonska vrijednost, slikovit kutak staroga Senja, snimak iz 1980.